VTT Peter Nyberg Helsinki 20.4.2022

Asiantuntijalausunto Eduskunnan talousvaliokunnalle valtioneuvoston kirjelmästä (U 22/2022 vp) ehdotuksista EU-neuvoston päätöksiksi omien varojen päätöksen ja rahoituskehysasetuksen muuttamiseksi.

Sekä omien varojen päätös että rahoituskehysasetus ovat osaa ns. elpymiskokonaisuutta ja sovelletaan vuoden 2021 alusta lukien. Komissio antoi vuoden 2021 lopussa ehdotuksia siitä, miten uudet omat varat voitaisiin käyttää elpymisvälineen rahoituksen ennenaikaiseen takaisinmaksuun. Takaisinmaksun lisäksi komissio ehdottaa, että uudet varat käytettäisiin myös uuden sosiaalirahaston rahoittamiseksi.

Elpymisrahaston hyväksymisen yhteydessä Eduskunta hyväksyi useita lausumia. Siinä mm. edellytettiin, että elpymisväline pidetään poikkeuksellisena ja kertaluonteisena ratkaisuna, järjestely ei toimi ennakkotapauksena eikä Suomi hyväksy vastaavan järjestelyn toistamista tai muuttamista pysyväisluonteiseksi.

Ehdotus sosiaalirahastoksi voidaan perustellusti katsoa olevan näiden lausumien vastainen järjestely. Siihen myös liittyy lukuisia muita ongelmia kuten todetaan sitä koskevassa valtioneuvoston kirjelmässä (U 61/2021 vp). Sekä ehdotusta sosiaalirahastoksi että ehdotusta sen rahoittamiseksi EU:n omilla varoilla olisi siten perusteltua yksinkertaisesti hylätä.

Komissio ehdottaa uusia omia varoja kerryttävän päästökaupan huutokauppatuloista (25% tuloista), hiilirajamekanismista (75% tuloista) ja jäsenvaltioiden kansainvälisten suuryritysten markkinavaltioille maksettavista varoista (15% tuloista). Ensimmäiseen näistä liittyy jäsenmaan tulotasoon (BKT/asukas) kytketty tasausmekanismi eli alemman tulotason jäsenmaiden tuki. Uusia omia varoja syntyy niin kauan kuin välineet tuottavat tuloja.

Elpymisvälineen rahoitustarve on rajallinen. Ehdotettujen uusien omien varojen määrä ei sen sijaan ole euromääräisesti rajattu vaan tuottavat tuloja niin kauan kuin niiden lähteenä toimivat säädökset ovat voimassa. Olisi ehkä harkittavissa, että kerättävien uusien omien varojen yhteismäärä rajattaisiin myös euromääräisesti nyt ehdotettujen pelkkien prosenttimäärien lisäksi. Tämä rajoittaisi yleiskatteellisuusperiaatteen soveltamista näiden omien varojen osalta.

Rahoituskehysasetuksen muutosehdotukseen sisältyy ajatus, ettei EU:n ottamia lainoja saa kuolettaa ennenaikaisesti enemmän kuin 15 mrd. vuodessa. Jää epäselväksi miksi tällainen rajoitus olisi perusteltu jos uusia varoja olisikin riittävästi suuremmalle ennenaikaiselle kuoletukselle. Olisi perusteltua sallia suuremmat ennenaikaiset kuoletukset ainakin jotta saataisiin käyttöä myös hylättävän sosiaalirahaston rahoittamiseksi tarkoitetuille varoille.

En ole pätevä arvioimaan kirjelmään sisältyviä oikeudellisia näkemyksiä. Pitäisin kuitenkin oikeusvarmuuden ja EU:nkin edun kannalta tärkeänä, ettei tässäkään yhteydessä suostuttaisiin ainakaan SEUT-artiklojen innovatiivisiin oikeudellisiin tulkintoihin.

Ennakkoarvioiden mukaan ehdotusten vaikutukset Suomen budjettitalouteen eivät ole järin suuria. Suomella on kuitenkin lähiaikoina edessään kansantaloudellisesti kivulias valtion velanottoputken katkaisu. Olisi tärkeää, ettei tätä vaikeuteta nostamalla – kansalaisten viime kädessä maksettavia – EU:n omiksi varoiksi katsottavia veroja ja maksuja eikä suostuta jatkamaan velkaantumista EU:n kautta tai puolesta. Siten olisi suositeltavaa, että talousvaliokunta lähtökohtaisesti suhtautuisi hyvin epäilevästi EU:n pyrkimyksiin omien varojen ja lainanoton kasvattamiseen.